MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLANING RIVOJLANISHIDA INTELLEKTUAL QOBILIYATLARNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI

Hayitova Husnora Jamshid qizi
Buxoro davlat pedagogika instituti
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual qobiliyatlarini rivojlantirish bo'yicha turli xil metodlar, usullar va komponentlari keltirilgan.

Kalit so'zlar: qobiliyat, intellektual, sezgi, idrok, tasavvur, intellekt, sensor, diqqat, xotira, nutq, rivojlanish.

Maktabgacha yosh davri bolaning har tomonlama rivojlanishida eng muhim bosqichlardan biri hisoblanadi. Aynan shu davrda bola atrof-muhitni faol o'rganadi, yangi bilim va ko'nikmalarni egallaydi hamda uning fikrlash jarayoni shakllana boshlaydi. Shu sababli, intellektual qobiliyatlarni rivojlantirish maktabgacha ta'limning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaraladi.

Intellektual qobiliyatlar deganda bolaning fikrlash, eslab qolish, tasavvur qilish, muammoni hal etish va tahlil qilish kabi aqliy faoliyatlari tushuniladi. Ushbu qobiliyatlar bola shaxsining rivojlanishida muhim o'rin tutib, uning keyingi ta'lim bosqIntellektual qobiliyatlar — bu insonning fikrlash, tahlil qilish, umumlashtirish, xotirada saqlash, tasavvur qilish va muammolarni hal etish kabi aqliy faoliyatlarini ifodalovchi tushunchadir. Bu qobiliyatlar yordamida bola atrof-muhitni anglaydi, bilimlarni o'zlashtiradi va yangi vaziyatlarga moslasha oladi.

Intellektual rivojlanish bolaning bilish jarayonlari — diqqat, xotira, tafakkur va

nutqning uzviy rivojlanishini o‘z ichiga oladi. Ushbu jarayonlar bir-biri bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, kompleks tarzda rivojlanadi.

ichlarida muvaffaqiyatli o‘qishiga zamin yaratadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda intellektual rivojlanish o‘yin faoliyati orqali samarali amalga oshiriladi. O‘yin davomida bola mustaqil fikrlashga, qaror qabul qilishga, sabab-oqibat bog‘liqliklarini anglashga o‘rganadi. Masalan, konstruktorlar bilan o‘ynash bolaning mantiqiy fikrlashini rivojlantirsa, rolli o‘yinlar uning tasavvurini boyitadi.

Shuningdek, bolalarda intellektual qobiliyatlarni rivojlantirishda kattalarning, ayniqsa ota-onalar va tarbiyachilarning roli beqiyosdir. Ular bolaning qiziqishlarini qo‘llab-quvvatlashi, savollariga sabr bilan javob berishi va uni mustaqil izlanishga undashi zarur. Bolaga tayyor javobni berishdan ko‘ra, uni fikrlashga yo‘naltirish muhimroq hisoblanadi.

Erta yoshdan boshlab kitob o‘qishga qiziqishni shakllantirish ham intellektual rivojlanishda katta ahamiyatga ega. Kitoblar orqali bola yangi tushunchalar bilan tanishadi, nutqi rivojlanadi va dunyoqarashi kengayadi. Shu bilan birga, turli didaktik o‘yinlar, mantiqiy topshiriqlar va ijodiy mashg‘ulotlar ham bolaning aqliy salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Intellektual rivojlanishning ahamiyati
Maktabgacha yoshdagi bolalarda intellektual qobiliyatlarni rivojlantirish quyidagi jihatlarda muhim ahamiyat kasb etadi:

1. Mustaqil fikrlashni shakllantiradi
   Bola mustaqil qaror qabul qilishni, sabab-oqibat bog‘lanishlarini tushunishni o‘rganadi. Bu esa kelajakda uning hayotiy muammolarni hal qilish qobiliyatini

oshiradi.

2. Maktab ta’limiga tayyorlaydi
   Intellektual rivojlangan bola o‘qish, yozish va hisoblash jarayonlarini oson o‘zlashtiradi. Uning diqqat va xotira darajasi yuqori bo‘ladi.
3. Nutq va muloqotni rivojlantiradi
   Boy lug‘at zaxirasi va to‘g‘ri nutq bolaning ijtimoiylashuviga yordam beradi, o‘z fikrini erkin ifodalash imkonini beradi.
4. Ijodkorlik va tasavvurni rivojlantiradi
   Bola yangi g‘oyalarni o‘ylab topadi, noodatiy fikrlaydi va ijodiy yondashuvni o‘zlashtiradi.
5. Ijtimoiy ko‘nikmalarni shakllantiradi
   Intellektual rivojlangan bola boshqalar bilan samarali muloqot qiladi, hamkorlik qiladi va jamoada ishlashni o‘rganadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda intellektual rivojlanishning ahamiyati bir necha jihatlarda namoyon bo‘ladi. Avvalo, bu jarayon bolaning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi. Mustaqil fikrlay oladigan bola atrof-muhitni ongli ravishda idrok etadi, o‘z fikrini erkin bayon qila oladi va turli vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilishga intiladi.

Ikkinchidan, intellektual rivojlanish bolaning nutq faoliyatini boyitadi. Nutq orqali bola o‘z fikrlarini ifodalaydi, boshqalar bilan muloqot qiladi va yangi bilimlarni o‘zlashtiradi. Shuning uchun ertak o‘qish, suhbatlashish, savol-javob qilish kabi faoliyatlar muhim ahamiyatga ega.

Uchinchidan, intellektual qobiliyatlarning rivojlanishi bolaning maktabga tayyorgarligini oshiradi. Maktabga borgan bola o‘qish, yozish va hisoblash kabi faoliyatlarni muvaffaqiyatli o‘zlashtirishi uchun unda diqqat, xotira va tafakkur yetarli

darajada rivojlangan bo‘lishi lozim.

Shuningdek, intellektual rivojlanish bola shaxsining ijodkorlik tomonlarini ham ochib beradi. Rasm chizish, konstruksiya qilish, rolli o‘yinlar orqali bola yangi g‘oyalarni ilgari suradi, tasavvurini kengaytiradi va ijodiy fikrlashni o‘rganadi.
Maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual qobiliyatlarini rivojlantirishda ota-onalar va tarbiyachilarning roli beqiyosdir. Ular bolaga qulay muhit yaratishi, uning qiziqishlarini qo‘llab-quvvatlashi va o‘yin orqali o‘rganish imkoniyatlarini ta’minlashi zarur. Ayniqsa, didaktik o‘yinlar, mantiqiy topshiriqlar va ijodiy mashg‘ulotlar bu jarayonda samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarda intellektual qobiliyatlarni rivojlantirish ularning shaxs sifatida shakllanishi va kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun mustahkam poydevor yaratadi. Shu bois, bu jarayonga jiddiy e’tibor qaratish, zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanish va bolaning individual xususiyatlarini inobatga olish muhimdir.
Maktabgacha yoshdagi bolalarda intellektual qobiliyatlarni rivojlantirish — bu ularning kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun mustahkam poydevor yaratish demakdir. Ushbu jarayonni to‘g‘ri tashkil etish orqali bola nafaqat bilimli, balki mustaqil fikrlovchi, ijodkor va ijtimoiy faol shaxs sifatida shakllanadi. Shu sababli ota-onalar va pedagoglar bu masalaga jiddiy e’tibor qaratishlari, bolaga qulay va rivojlantiruvchi muhit yaratishlari zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1.I.V. Grosheva, L.G.Yevstafeva, D.T.Maxmudova, Sh.B.Nabixanova, S.V. Pak, G.E.Djanpeisova ”Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi T: 2018. 1-81-b;
2. F.Qodirova, SH.Toshpo‘latova, M.A’zamova. “Maktabgacha pedagogika”.-T., “Ma’naviyat”. 2019
3. Sh.A.Sodiqova “Maktabgacha pedagogika”. “Tafakkur sarchashmalari” T:. 2013 y

4. N.M.Qayumova “Maktabgacha pedagogika”. “TDPU” nashriyoti T:. 2013
5. Гогоберидзе А. Г., Солнцева О. В. Дошкольная педагогика с основами методик воспитания и обучения. Учебник. СПб.: Питер, 2019

Anjuman ishtirokchisining talabnomasi.

1.	Muallif(lar)ning ismi, familiyasi va otasining ismi	Hayitova Husnora Jamshid qizi
2.	Lavozimi, ilmiy darajasi, ilmiy unvoni.	talaba
3.	Ish/o‘qish joyi	Buxoro davlat pedagogika instituti
4.	Maqola mavzusi	Maktabgacha yoshdagi bolaning rivojlanishida intellektual qobiliyatlarni rivojlantirishning ahamiyati
5.	Sho‘ba tartib raqami	4
6.	Muallifning E-maili	@hayitovahusnora59@gmail.com
7.	Muallifning telefon raqami	99.079-55-28